

מסכת

ברכות

מן

תלמוד ירושלמי

עם

ביאור

מסודר מפני השמיעה משעורי מורנו

רבי חיים קניבסקי שליט"א

ונגלה עליו אור חדש

גליונות הגריי"ק

ביאורים על סדר הירושלמי מכת"י

למרון הגריי"י קניבסקי וצללה"ה

בני ברק

שנת תש"ן לפ"ק

מכתב

בעזה"י.

במפתח שפתי אודה להקב"ה שזיכני לראות כל סדר זרעים ירושלמי עם ביאור יוצא לאור בעזה"י ממה שלמדנו בחכורה כל יום בשנת האבל של אאמו"ר זללה"ה רבן של ישראל והשתדלתי בעזה"י ללקט מכל המפרשים שהיו בידי הפירוש והגירסא היותר קלה ופשוטה שאין צורך להגיה הרבה [והי' בידי ביאור הפ"מ ורידכ"ז וביאור הגר"א ורש"ס ומהר"א פולדא ושדה יהושע ונועם ירושלמי וס' ניר וביאור החרדים על ברכות גם המפרשים שנדפסו בסוף הירושלמי וגם ליקטתי מספרי החזו"א ומגליונות אאמו"ר זללה"ה [שנדפסו כאן בסוף כל מסכתא] ומעוד הרבה ספרים ראשונים ואחרונים שהיו בידי וגם מה שהוספתי קצת בעזה"י הנלענ"ד] אבל לא עלה בדעתי לכותבם ולהדפיסם, אמנם ה' אלקים נתן לחתני יקירי הרה"ג ר' זליג ליב ברורמן שליט"א לשון למודים ושפה צחה וברורה והוא כתב כל מה שביארנו בשיעור [גם הוסיף לפעמים נופך מדילי'] ואחר שעברתי על כל הדברים וראיתי טוב העתקתו ולשונו הבהיר הסכמנו להדפיס את זה לזכות את הרבים [אמנם לקבוע הלכה לא באתי בזה רק שיתפרש הירושלמי כפשוטו] וכמוכן שלא כל הדברים עברנו בעיון הראוי גם אין כל האחריות עלי אף שעברתי על הכל אבל כידוע אין דומה מחבר למגיה ותשואות חן לחתני הנ"ל שליט"א השי"ת יזכהו לחבר עוד הרבה ספרים וללמוד ולשמור ולעשות ולראות נח"ר מכל יו"ח שיחיו ובימיו ובימינו תושע יהודא וישראל ישכון לבטה בכיאת גואל צדק בב"א.

שי"ח בהגרי"י זללה"ה

הקדמה

ביום שבת קודש עשרים ושלושה לחודש מנחם אב חמשת אלפים שבע מאות ארבעים וחמש לבה"ע נלקח מאתנו בסערה השמימה, אבינו עטרת ראשנו מורנו ורכנו מרן הגר"י קניבסקי זצוקללה"ה בעל הקהלות יעקב וככלות ימי השבעה הושיב בנו מו"ח הגרשי"ה שליט"א ישיבה על קברו בלמוד הרכים חבר תלמידי חכמים בסדר זרעים מן תלמוד ירושלמי, אשר כידוע הוא הקשה שבתלמודין בלשונו המקוצר דתני לישנא קלילא, ואין הקורא יכול לרוץ בו, וכמעט שלא נמצאו הלומדים בו, גם רבו השבושים בדפוסים השונים ולא נעתק לנו במסורת כתלמוד הבבלי, ולמעוט העסק בו חסרו מאתנו פי' הראשונים ז"ל וגדולי האחרונים ז"ל אשר האירו עינינו בתלמוד הבבלי, וגם במקצת המפרשים גדולי הדורות אשר ישנם לפנינו היום שלטו בהם יד המדפיסים בכמה מקומות עד אשר יקשה מאוד לידע פי' הירושלמי לנכון, ומפני הטעמים הנ"ל הניחו הלומדים זה התלמוד בקרן זווית ואין דורש לו כי אין פותר, ואף הלומד המעיין ומעמיק אשר ימצא זעיר פה זעיר שם ויעלה בידו לפ' שמעתתא לא ירוץ בו הקורא להבין בקל סדר השקלא וטריא.

וב"ה שמו"ח שליט"א דולה ומשקה לנו וליקט מכל המפרשים וכל שינויי הנוסחאות לסלול דרך ולפתוח פתח בפני הלומדים להבין בקל צורתא דשמעתתא, גם בהרבה מקומות אשר נלאו המפרשים, פתח שער והוסיף מדילי' ליישר המסילה. ועוד נתפרשו בו הרכה סוגיות עמומות מתורת מרן זצוקללה"ה מהנדפס ומכת"י.

ומאחר וזיכני ה' אותי הצעיר שבתלמידים לימנות בין שומעי לקח ונמנתי על השעור הנ"ל, אמרתי לזכות הרבים ולסדר הביאור כפי אשר שמעתי, וצדקה עשה עמי מו"ח הגאון שליט"א וישם עיניו על הכתוב, ובמה אקדם ה' ואיכף לאלקי מרום אשר זיכני וכבר י"ל על כל סדר זרעים, וזה עתה באחרונה על מס' ברכות, כה יוסיף לי ה' ללמוד וללמד לשמור ולעשות.

[וידוע שזה הי' רצונו של מרן זצוקללה"ה, לסדר ביאור פשוט וקל על הירו' והתחיל לסדר על מס' כלאים כמו שנמצא בכת"י אבל לא הספיק לכתוב רק על עמוד הראשון, וכבר הדפסנו אותו בסוף מס' כלאים].

וזאת למודעי אם כי נעתק זה הביאור מפי השיעור של מו"ח הגאון שליט"א, הואיל ונרשם על ידי איתרע חזקתי' ומאחר שיצא זה הספר פרקים פרקים מסכתא בתר מסכתא, וכבר עסקו בו הלומדים והעלו הערות והשגות, וגם מה שנוכחתי בעצמי, הנה נא ידעתי והאמת אני כי זה פעמים אשר מצאתי שטעיתי ולא העתקתי נכונה, וזה כמה אשר שגיתי וחלילה מלתלות בוקי סריקי במו"ח הגאון שליט"א, לכך באתי בזה במודעא כי משוגתי עמי תלין, וה' הטוב יכפר בעדי, ולכן הלומד הנכבד אשר תמצא ידו להשיג נא ישלח לי להאיר עיני, ואתקן אשר עותה ידי במהדורה הכאה בעוזה"י, גם נפלו בנדפס קצת טעויות דפוס ושבושים וע"ז באה התנצלותי לפני הלומדים.

יגילו הלומדים וישמחו המעיינים, כי בסוף כל מסכת הדפסנו גליונות הירו' להאי סבא קדישא מרן בעל קה"י, אשר פתח שערי אורה בכמה סוגיות עמומות בירו', והי למשיב נפש. גם בכמה מסכתות הדפסנו גליונות מרן החזו"א זצוקללה"ה.

ובצאתי אשא כפי בתפילה, כשם שזיכני לסיים סדר זרעים כן יזכני ה' לסיים עוד סדרים, ולא יצא מכשול מתח"י, ואזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות.

הלכה ב מתני' המחליק בצלים לחים לשוק ומקיים יבישים לגורן נותן פיהא לאילו לעצמן ולאילו לעצמן וכן באפוני' וכן בכרם המידל נותן מן המשואר על מה ששייר והמחליק מאחת יד נותן מן המשואר על הכל: גמ' תני המירג חייב בתחילתו וחייב בסופו ואי דינו מירוג אמר רבי ירמיה כהדא דתנינן המחליק בצלים לשוק ומקיים יבישים לגורן אמר ר' יוסי הדין קיצחה כד את זרע לה היא עביד בצל דקיק כד את שתיל לה הוא עביד בציל רב דלא כן מה אנן אמרין הואיל הוא לזריעה יהא פטור מן הפיאה וחיתין לא לזריעה הן חיתין רובן לאכילה וזה רובה לזריעה צ"ד דר' ירמיה ירק חייב בפיהא מינו מכנסו לקיום מה עביד לה ר' יוסי גמור

ביאור

מתני' המחליק בצלים לחים לשוק. משום שהמקום שקוצר נשאר חלק קרי ל' מחליק: נותן פיהא לאילו לעצמן ולאילו לעצמן. דדמאי לבי מיני חיתין שטינינו לעיל פ"ב שאם עשאן שתי גרנות נותן ב' פיהות ושוק וגורן כב' גרנות דמי: וכן באפונים. אם מחליק לחים לשוק ויבשים לגורן נותן פיהא לאילו וכי ובאפונין השופין מיירי פ"ה הקטנים שהן מיני זרעים כדתנן כלאים פ"ג דאילו הגמלונין תנן התם שהם מין ירק הירק פטור מפיאה: וכן בכרם. נמי דינו כמחליק בבצלים: המידל. כשהבצלים גדלים רצופין עוקר מקצתן כדי שהנשאר יגדלו בריות וזה המידל לאו קצירה הוא כלל שהרי אינו עושה כן אלא לצורך המשתיר הלכך אינה מחייבת בפיהא ואינו נותן אלא: מן המשואר על מה ששייר. אבל לא על מה שהי' מידל: והמחליק נשאת יד. כשמחליק את הלחין ומשייר את השאר אלא שאינו נוטל את זה לשוק וזה לגורן אלא נוטל את כולן לענין אחד או לשוק או לגורן נותן פיהא אחת מן המשואר פ"ה מן היבש על הלחים: גמ' תני המירג וכי. ולא ידע מאי קאמר הוינו דשואל: ואי דינו מירג אי זהו המירג: כהדא דתנינן וכי. ומירג נמי מחליק הוא וחייב בפיהא בתחילתו לעצמן היינו הלחין ובסופו היינו היבשים לעצמן: אריי' הדין קיצחה. ר"י ס"ל דבצלים לחים אינן חייבין בפיהא משום דאין מכניסין לקיום

הוא ואינו מחוסר אלא ליבש תני (וקרא יט) לקט קצירך ולא לקט קיטוף ר' זעירא ר' חייא בשם ר' יוחנן המלקט שיבלין לעיסתו אפי' כל שהוא פטור מן הפיאה ר' אלעזר אמר אפי' במגל אמר ר' יוסי והוא ששייר והתני היה לו חמש גפנים והוא בוצרן ומכניסן לתוך ביתו פטור מן הפרט. ומן הערלה ומן הרבעי וחייב בעוללות אמר ר' יודן כאן בגמורות כאן בשאינן גמורות אמר ר' יוסי אפי' תימא כאן וכאן בגמורות כאן וכאן בשאינן גמורות כאן כשביקש לאכלן ענבים ברם הכא כשביקש לעשותן. (י"ו). עושה הדא ילפא מן ההיא וההיא ילפא מן הדא הדא ילפא מן ההיא כשביקש לעשותן מלילות אפילו לא שייר וההיא ילפא מן הדא שאם בקש לעשותן יין והוא ששייר. המידל כו'. תניא

הנחות: ° ומן הערלה ומן הרבעי צ"ל ומן השכחה ומן הפאה (ג"א) ° יין נמחה — עושה צ"ל עיסה (ג"א).

ביאור

פטורין מפיאה מתני' מאי עביד לה דהא כמתני' נמי שמעי' שהייב בפאה: גמור הוא ואינו מחוסר אלא ליבש. מתני' מיפרשא ל' לאו בלחין ממש שאין מכניסין לקיום אלא בשגמורין הן כבר ואין מחוסרין אלא ליבש אבל ברייתא לא מצי לפ' בהכי דהא חייב בתחילתו קתני ותחילתן אין מכניסין לקיום הוה: ולא לקט קיטוף. שקוצר במגל ולא שקוטף ביד ולא במידי דאורח' בקיטוף איירי דהא שמעי' לעיל פ"ק ה"ד דאפי' תולש אפי' עוקר אלא במידי דאורח' בקצירה והי' קוטף ביד אינו חייב בלקט הרי' לפיאה דלאו קצירה חשיב: המלקט שיבלין לעיסתו. אפי' קוצר אלא שאינו קוצר לאוצר אלא לעשות עיסה: אפי' כל שהיא. וכל כמה שקוצר אפי' הרבה תאי קצירה דרך דרעי הוא ופטור מן הפיאה: אפי' במגל. כלומר לאו משום דמלקט ביד פטור אלא בקצירה איירי ואפי' קוצר במגל פטור וכדפי': והוא ששייר. ששייר שבלין בשדה אבל אם ליקט השדה כולה חייב בפיהא דזו לאו ערא הוה: והוא בוצרן. מעט מעט: ומכניסן לתוך ביתו. שלא בצרן לגת לעשותן יין אלא מכניסין לביתו לאכילה: פטור מן הפרט ומן השכחה ומן הפאה. דכל הני בקצירה תלי רחמנא וכל כה"ג שמכניסין לביתו מעט מעט אין דרך קצירה בכך לאו קצירה המחייבת היא: וחייב בקוללות. ולקמן